

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในปัจจุบันมีผู้ให้ความสนใจในเรื่องของ "จริยธรรม" กัน¹ ทั้งนี้คงเนื่องมาจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นประจำวัน ที่ได้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงความบกพร่องและเสื่อมโทรมทางศีลธรรมหรือจริยธรรมของผู้คนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมืองมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว² สภาพสังคม เศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้ยุ่งยากขึ้น มีความเจริญที่เป็นแหล่งยั่วยุให้เกิดความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด จนเป็นเหตุให้คนมุ่งรักษาผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าส่วนรวม³ โดยไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากเดือดร้อนของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้หลายฝ่ายเห็นความสำคัญของจริยธรรมกันมากขึ้น โดยเฉพาะนักการศึกษาพยายามที่จะใช้สถาบันการศึกษาทุกระดับเป็นแหล่งที่จะฝึกฝนอบรมจิตใจของเยาวชนให้รู้ผิดชอบชั่วดี และปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมากขึ้น⁴ ฉะนั้นเยาวชนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จึงควรได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมใน

¹สาโรช บัวศรี, "จริยธรรมและค่านิยม," วารสารจันทร์เกษม 216 (มกราคม-มีนาคม 2534): 22.

²นิศารัตน์ ศิลปเดช, "จริยธรรม : ปัญหา ความเข้าใจ และการเสริมสร้างปลูกฝัง," วารสารการวิจัยเพื่อการพัฒนา กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ 15 (2534): 8.

³สมพงษ์ จิตระดับ, การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, 2530), หน้าบทนำ.

⁴สุนน อมรวิวัฒน์, "คำนำ," ใน การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา หน้าคำนำ.

ด้านจริยธรรมตั้งแต่เยาว์วัย⁵ เพราะจริยธรรมเป็นรากฐานแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงและความสงบสุขของสังคมและประเทศชาติ

ในการจัดการศึกษาของไทยนับตั้งแต่เริ่มการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นต้นมา รัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมมาโดยตลอด⁶ อย่างเช่นในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งได้กำหนดไว้ในข้อ 13 หมวด 2 แผนนโยบายการศึกษาของรัฐควมว่า "รัฐพึงจัดให้สาระและกระบวนการเรียนรู้ครบถ้วน และกลมกลืนกันระหว่างความเจริญงอกงามทางคุณธรรม จริยธรรม และปัญญา กับความเจริญทางวัตถุ และระหว่างความเจริญงอกงามทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา"⁷ และในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ฉบับปัจจุบัน รัฐได้กำหนดไว้ในหลักการที่สำคัญประการแรก ความว่า "การสร้างความเจริญงอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจ คุณธรรมของบุคคลเป็นสิ่งที่จำเป็น และเป็นเป้าหมายสำคัญเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจกับความเจริญทางวัตถุ และความเติบโตทางเศรษฐกิจ"⁸ จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาของรัฐมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนามนุษย์ให้มีความสามารถทั้งทางด้านสติปัญญาและทักษะหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่างที่มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของสังคมนั้น ๆ ตลอดจนให้เป็นผู้มีจริยธรรม ทั้งนี้เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

⁵ สุนน อมรวิวัฒน์, "จริยธรรมที่สร้างสมแต่เยาว์วัย," วารสารไทย 3 (ตุลาคม-ธันวาคม 2526): 51-59.

⁶ สุนน อมรวิวัฒน์ และ ทิศนา แคมมณี, "หน่วยที่ 4 หลักการสอนจริยศึกษา," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย หน่วยที่ 1-7 มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: บริษัทวิศตอริเพาเวอร์พอยท์จำกัด, 2530), หน้า 171.

⁷ กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2520), หน้า 6.

⁸ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535), หน้า 7.

กรุงเทพมหานครในฐานะเป็นเมืองเอกนคร (Primate city) ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญขั้นสุดยอดของประเทศ เป็นที่รวมอำนาจการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา และศิลปวิทยาการต่าง ๆ ทำให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นจุดหมายปลายทางที่ชาวชนบทต่างหลั่งไหลเข้ามา ทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรเป็นไปอย่างหนาแน่น และรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อสังคมทุกด้าน อาทิเช่น เกิดปัญหาการจราจร ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย มลภาวะ อาชญากรรม และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย นอกจากนี้ความแตกต่างในอาชีพ รายได้ ฐานะความเป็นอยู่ การศึกษา และวัฒนธรรมได้ก่อให้เกิดการแบ่งชั้นอย่างเห็นได้ชัด จึงเป็นเหตุให้สังคมเมืองไม่ผูกพันกันแน่นแฟ้น ต่างคนต่างถือผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ ด้วยความจำเป็นและความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ผู้คนในสังคมจึงร้อนรน ความผูกพันกันไม่ใคร่มีต่างคนต่างอยู่ การทำมาหาเลี้ยงชีพของคนในกรุงเทพมหานครอาศัยการซื้อขายแลกเปลี่ยน ผลิตผลและบริการเป็นสิ่งสำคัญ มีการแข่งขันกันตลอดเวลา ซึ่งก่อให้เกิดการชิงดีชิงเด่น ทำให้เป็นคนใจแคบ เห็นแก่ตัว¹⁰ ในเรื่องนี้ พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, ชัยพร วิชชาวุธ และ ชีระพร อุวรรณโณ มีความเห็นว่า ถ้าชาวกรุงเทพมหานครในปัจจุบันได้รับการกล่อมเกล่าจิตใจให้มีระเบียบวินัย รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบ มีเมตตากรุณาต่อกัน ซึ่งเป็นคุณธรรมที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมของกลุ่มชนเป็นจำนวนมากแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ก็คงไม่เกิดขึ้นจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ดังเช่นปัจจุบัน ฉะนั้นการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์จึงมีความจำเป็นยิ่งขึ้น และสิ่งที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ให้อยู่ในทิศทางที่ถูกต้อง นั้นคือ จริยธรรม เนื่องจากจริยธรรมเป็นผลของสภาพสังคมและวัฒนธรรม และในขณะเดียวกันก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดสภาพสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน เพื่อการวิวัฒนาการต่อไปในอนาคต¹⁰ ดังนั้นจริยธรรมจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ เป็นเครื่องมือควบคุมให้ความประพฤติของมนุษย์ได้เป็นไปในทางสันติสุข และเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกับสัตว์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰ สิทธิชัย ธาตานิติ, การศึกษากับสังคม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไอเดียน-สโตร์, 2524), หน้า 102.

¹⁰ พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, ชัยพร วิชชาวุธ และ ชีระพร อุวรรณโณ, รายงานผลการวิจัยเรื่อง จริยธรรมของชาวกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 3.

อย่างเด่นชัด¹¹

ด้วยกรุงเทพมหานครในฐานะหน่วยงานปกครองท้องถิ่น มีหน้าที่จัดการศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 เพื่อให้เด็กทุกคนในกรุงเทพมหานครได้รับการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึง¹² โดยมีสำนักงานการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบงานด้านการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 89(21) และมีสำนักงานเขตเป็นหน่วยงานปฏิบัติขั้นตรงต่อปลัดกรุงเทพมหานคร ทำหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาและการควบคุมดูแลโรงเรียนประถมศึกษา¹³ ซึ่งในปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีจำนวนโรงเรียนในสังกัด จำนวน 427 โรงเรียนใน 36 สำนักงานเขต¹⁴

ในการรับผิดชอบจัดการศึกษาภาคบังคับนั้น สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตั้งแต่เยาว์วัยแก่นักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร¹⁵ ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญที่มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ความคิดให้แก่สมาชิกในสังคม

¹¹ สำโรช บัวศรี, จริยธรรมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2526), หน้า 8.

¹² ฝ่ายแผนงาน กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2533 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานการศึกษา งานผลิตสื่อการเรียนการสอน, ม.ป.ป.), หน้า 6.

¹³ ฝ่ายวางแผน กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2533, หน้า 17-18.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

¹⁵ สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร, "แผนงานที่ 2 แผนงานพัฒนาการศึกษา," ใน แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่สาม (พ.ศ.2530-2534) (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเทคนิค 19, 2530), หน้า 128-134.

และอบรมบ่มนิสัยให้สมาชิกในสังคมมีคุณธรรม จริยธรรม อีกทั้งยังสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ดังที่ จอห์น ดิวอี้ นักการศึกษาที่สำคัญ และเป็นบุคคลแรกที่วางรากฐานการศึกษาจริยธรรมขึ้นในโรงเรียน มีความเห็นว่า โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบต่อการศึกษাজริยธรรมควบคู่ไปกับการให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียน และจะต้องเป็นแหล่งสร้างจริยธรรมให้แก่นักเรียน ตลอดจนเตรียมนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม¹⁶

ด้วยการตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมดังกล่าว คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครชุดที่ ได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533 ได้แถลงนโยบายในการบริหารกรุงเทพมหานครต่อสภากรุงเทพมหานคร¹⁷ โดยในส่วนของนโยบายด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานครก็มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้คู่ความดี ซึ่ง "ความดี" ในที่นี้หมายถึง การปลูกฝังให้นักเรียนมีความสะอาด คือ สะอาดทั้งกายและจิตใจ และสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ชยัน อุดมกน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ กตัญญู รู้กติกาและการปฏิบัติตามกติกา ซึ่งหมายถึง การรักษาระเบียบวินัยทั้งในตนเอง และปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน กล่าวคือ ถ้านักเรียนมีความดีตามที่เสนอไว้แล้ว เชื่อว่าจะทำให้นักเรียนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไม่สร้างวาทะเดือดร้อนและเบียดเบียนซึ่งกันและกัน¹⁸

¹⁶ John Dewey, Democracy and education : an introduction to the philosophy of education 4th ed. (New York: The Free Press, 1968), pp. 349-350.

¹⁷ จำลอง ศรีเมือง และคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร, นโยบายการศึกษาของ กทม. (ปีงบประมาณ 2533-2537) (กรุงเทพมหานคร: งานผลิตสื่อการเรียนการสอน, ม.ป.ป.), หน้าคำนำ.

¹⁸ จำลอง ศรีเมือง และคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร, นโยบายการศึกษาของ กทม. (ปีงบประมาณ 2533-2537), หน้า 1.

เพื่อให้บรรลุตามนโยบายด้านการศึกษาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมในเรื่องของความดีนั้น คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ดังต่อไปนี้¹⁰

1. สอนจริยธรรมและให้สามารถปฏิบัติได้จริง
2. ให้มีกิจกรรมพัฒนาและสร้างเสริมลักษณะนิสัยด้านประชาธิปไตย
3. ปลุกฝังวินัยทุกเรื่องและเน้นให้ปฏิบัติได้จริง
4. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี และยุวกาชาด เน้นที่ให้มีการปฏิบัติจริงในโรงเรียนและติดเป็นนิสัย ในเรื่องความซื่อสัตย์ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น การรักษาวินัย การเสียสละ และเรื่องอื่นที่เห็นสมควร
5. การรักษาความสะอาดในโรงเรียน
 - 5.1 กิจกรรมรักษาความสะอาด เครื่องแต่งกายนักเรียน การป้องกันรักษาโรคติดต่อและโรคฟัน
 - 5.2 กิจกรรมรักษาความสะอาดห้องเรียน บริเวณโรงเรียน ให้มีการทิ้งขยะเป็นที่ ใช้ถุงพลาสติกใช้แล้วเป็นที่รองรับขยะในห้องเรียน เต็มแล้วปิดปากถุงนำไปทิ้งในถังขยะของโรงเรียน
 - 5.3 จัดเวรนักเรียนรุ่นพี่ดูแลพฤติกรรมนักเรียนรุ่นน้องในเรื่องการรักษาความสะอาดในบริเวณโรงเรียน
6. การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน
 - 6.1 กิจกรรมครูพบนักเรียนก่อนเข้าเรียน โดยให้มีการจัดทำคู่มือซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับความดีไว้สำหรับให้ครูได้นำไปใช้ในการอบรมนักเรียน
 - 6.2 กิจกรรมป้องกันยาเสพติด
 - 6.3 กิจกรรมการฝึกอาชีพบางชนิดที่นำไปประกอบอาชีพในภายหน้าได้ หรือเป็นอาชีพเสริม เช่น การตัดผม ตัดเย็บเสื้อผ้า การปลูกผัก หรือเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ตามกลุ่มสนใจ
 - 6.4 นิมนต์พระหรือผู้นำทางศาสนาเป็นวิทยากรให้ความรู้หลักธรรมหรือข้อเตือนใจในการดำรงชีวิตส่วนตัว ในครอบครัว และสังคม

¹⁰ จำลอง ศรีเมือง และคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร, นโยบายการศึกษาของ กทม. (ปีงบประมาณ 2533-2537), หน้า 6-7.

6.5 กิจกรรมแนะแนวเพื่อนักโศกพิ탄ถุติกรรรมที่ไม่ต้องการของสังคม

6.6 กิจกรรมรณรงค์เพื่อเลิกใช้ผงชูรสประกอบอาหาร การเลิกดื่มน้ำอัดลม และน้ำผสมหัวเชื้อต่าง ๆ เสริมอาหารโปรตีนด้วยนมถั่วเหลือง

อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2535 กรุงเทพมหานคร ได้มีคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครชุดใหม่ที่ได้รับเลือกตั้งมาจากพรรคเดิม คือ พรรคพลังธรรม โดยเฉพาะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเปลี่ยนจาก พลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็น ศาสตราจารย์ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ส่วนรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ฝ่ายการศึกษา ท่านดำรงตำแหน่งในวาระเดิม คือ รองศาสตราจารย์ บุญนา ทานสัมพันธ์ นโยบายด้านการศึกษาของผู้บริหารชุดใหม่ก็ได้กำหนดไว้ว่า ให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่ง "คุณธรรม" ในที่นี้หมายถึง "ความดี" นโยบายด้านการศึกษาดังกล่าวคล้ายคลึงกับนโยบายด้านการศึกษาของคณะผู้บริหารชุดที่ผ่านมา เพียงแต่ปรับคำว่า "ความดี" เป็น "คุณธรรม" ทั้งนี้เพื่อให้งานด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานครเป็นไปในลักษณะต่อเนื่องกัน²⁰ การที่คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครได้มีนโยบายด้านการศึกษาที่จะส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความรู้คู่ความดี โดยเฉพาะในเรื่องของความสะอาด ชยัน อุดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ กตัญญู รั้วและปฏิบัติ ตามตติกา นั้น ปรากฏว่า โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครได้นำแนวทางไปปฏิบัติโดยดำเนินการในรูปของ โครงการต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เพื่อให้นักเรียนจะได้นำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องและเหมาะสม²¹

จากรายละเอียดที่ได้กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า จริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่ควรส่งเสริมอย่างจริงจังในปัจจุบัน เนื่องจากในชีวิตประจำวันมีปัญหาสังคมเกิดขึ้นมากมาย อันมีสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมของบุคคลในระดับต่าง ๆ ดังนั้นการส่งเสริมจริยธรรมแก่

²⁰ สัมภาษณ์ ไพรัช อรรถกามาพันธ์, ผู้ชำนาญการพิเศษด้านแผนงานทางการศึกษา กองวิชาการ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 30 กันยายน 2536.

²¹ สัมภาษณ์ ยุพิน วรรณุชานนท์, นักวิชาการศึกษา 4 กองวิชาการ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 30 กันยายน 2536.

นักเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนเป็นเยาวชนและอนาคตของชาติในการที่จะพัฒนาประเทศสืบไป การส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนให้เกิดผลดีนั้น วิธีการหนึ่งคือการจัดกิจกรรมในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับประถมศึกษาตามนโยบายการศึกษา "ความรู้คู่ความดี" โดยให้โรงเรียนในสังกัดยึดถือเป็นแนวทางเพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ นโยบายการศึกษาดังกล่าวนี้ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 แล้ว จึงน่าจะได้มีการศึกษาว่าโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครได้ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมอะไรบ้าง มีวิธีการหรือรูปแบบการจัดกิจกรรมเหล่านั้นอย่างไร และผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมเป็นอย่างไร ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ไข้ปัญหา การศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และผลการวิจัยการวิจัยครั้งนี้จะได้นำมาเป็นแนวทางกำหนดนโยบาย และแนวปฏิบัติแก่โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งนักเรียนจะสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดจนเป็นการกระตุ้นให้โรงเรียนตระหนักถึงคุณค่าของการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานครในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้
 - 1.1 หลักการและเหตุผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม
 - 1.2 ประเภทของการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม

- 1.3 วิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม
- 1.4 ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม
- 1.5 ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม
- 1.6 ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม

2. จริยธรรมที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษามาจากนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ที่มุ่งเน้นความดี อันได้แก่ ความสะอาด ชยัน อุดหนุน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ กตัญญู รับผิดชอบและปฏิบัติตามกติกา

3. กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมที่ศึกษารอบคลุมถึงกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

4. สสำรวจสภาพทั่วไปของ โรงเรียนและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา

5. ระยะเวลาของการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร หมายถึงระยะเวลาที่เริ่มใช้นโยบายการศึกษา ด้านความดี ตั้งแต่เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นสมัยที่มี พลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และรองศาสตราจารย์ บุญนา ทานสัมฤทธิ์ เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ฝ่ายการศึกษา และทั้งนี้เมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2535 ศาสตราจารย์ ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ และ รองศาสตราจารย์ บุญนา ทานสัมฤทธิ์ ดำรงตำแหน่งเดิม ยังคงใช้นโยบายการศึกษาปี พ.ศ. 2533 หลังจากการรับเลือกตั้งจนถึงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 และในวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 ได้มีการประกาศนโยบายการศึกษาของ กรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ถือปฏิบัติตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป แต่อย่างไรก็ตาม นโยบายการศึกษาด้านความดียังคงใช้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

6. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยกระทำในภาคปลาย ปีการศึกษา 2536 ระหว่างปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2536 ถึงกลางเดือนมีนาคม พ.ศ. 2537

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เพื่อวิเคราะห์การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร และเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด จึงได้นำรูปแบบการวิจัยมาใช้ใน 3 ลักษณะ ประกอบกัน กล่าวคือ การศึกษาเอกสาร การสำรวจ และการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร จากรายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2533 ปี 2534 ปี 2535 ตลอดจนแผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ที่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครจัดขึ้นตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร
2. การสำรวจ เป็นการสำรวจสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร
3. การสัมภาษณ์ เป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 427 โรงเรียน ใน 36 สำนักงานเขต

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น (Multi-Stage Sampling)²² ตามลำดับขั้นตอน คือ สุ่มเขตบริการการศึกษาในจำนวน 36 สำนักงานเขต ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา (Simple Random Sampling) โดย

²² สรชัย นิตาลบุตร, สถิติเพื่อการวิเคราะห์และการวิจัย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ม.ป.ป.), หน้า 103.

วิธีจับสลากและใช้เกณฑ์ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 25²³ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 9 สำนักงานเขต และสุ่มโรงเรียนในสำนักงานเขตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้จำนวนโรงเรียนที่สุ่มได้ 23 โรงเรียน โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1.1 คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)²⁴ จำนวนทั้งสิ้น 2 คน

1.2 เจ้าหน้าที่สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)²⁵ จำนวนทั้งสิ้น 9 คน

1.3 ครู ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนหรือครูที่ผู้บริหารมอบหมายให้เป็นผู้ให้ข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น 23 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 แบบสำรวจสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน สรรวจในประเด็นต่อไปนี้ ด้านอายุและขนาดของโรงเรียน ด้านที่ตั้งและบริเวณโรงเรียน ด้านจำนวนนักเรียนและครู และด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

2.2 แบบสัมภาษณ์มี 3 ชุด ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ชุดที่ 1 สัมภาษณ์คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับแนวความคิดในการกำหนดนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร และแนวทางการปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

2.2.2 ชุดที่ 2 สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักการศึกษากรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการนำนโยบายการศึกษามาสู่การทำแนวโครงการส่งเสริมจริยธรรม รวมทั้งความคิดเห็นต่อจุดปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²³ ประคอง กรรณสูต, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงแก้ไข) (ปทุมธานี: บริษัทศูนย์หนังสือ ดร.ศรีสง่า จำกัด, 2528), หน้า 8.

²⁴ บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธ์, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: หสน. สามเจริญพานิช, 2531), หน้า 56.

²⁵ บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธ์, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, หน้า 56.

2.2.3 ชุดที่ 3 สัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความหมายของจริยธรรมด้านต่าง ๆ หลักการของการจัดกิจกรรม กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมที่จัด วิธีการจัด ผลของการจัด ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะ

การสร้างเครื่องมือทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ต่อจากนั้นได้นำเครื่องมือทั้งหมดที่สร้างขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบข้อบกพร่องและเสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้ง โดยเฉพาะเครื่องมือที่เป็นแบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงคณะผู้บริหาร กรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร และ ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนที่ได้รับเลือกศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้นำแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมด ตามวันและเวลาที่นัดหมาย

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร ได้ดำเนินการรวบรวมจากห้องสมุดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร และเจ้าหน้าที่สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร มารวมเข้าด้วยกัน แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมภายใน โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการหาค่าความถี่ แล้วนำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา โดยการหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. ในการศึกษาเอกสาร ศึกษาเฉพาะ โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร เท่านั้น
2. ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลต้องสัมภาษณ์ในเวลาราชการ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต้องปฏิบัติหน้าที่หลายอย่างจึงมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการให้ข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยต้องติดตามการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลายครั้งจึงทำให้ได้ข้อมูลเฉพาะช่วงระยะเวลาที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูลเท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในการสำรวจสภาพแวดล้อมภายใน โรงเรียนที่ถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่าง กระทำในช่วงระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลเท่านั้น
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร
3. ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าคำตอบที่ได้รับจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นคำตอบที่ตรงตามสภาพความเป็นจริง และเป็นคำตอบที่เชื่อถือได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

จริยธรรม หมายถึง ความดี อันได้แก่ ความสะอาด ความซื่อสัตย์ ความอดทน การประหยัด ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความกตัญญู และการรู้และปฏิบัติตามกติกา

กิจกรรม หมายถึง กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดขึ้น ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

ส่งเสริม หมายถึง การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อเป็นการสนับสนุน หรือเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่ หรือยังไม่มีให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร หมายถึง นโยบายเกี่ยวกับความดี ซึ่งพลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้แถลงไว้ต่อสภากรุงเทพมหานคร ในการได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2533

การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม หมายถึง วิธีการแยกแยะข้อเท็จจริงของการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสำรวจเพื่อนำมาอธิบายถึงหลักการและเหตุผลของการจัดกิจกรรม ประเภทของกิจกรรม วิธีการจัดและผลของการจัดกิจกรรม ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่มีการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภายใต้การดูแลของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1-400 คน

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 401-800 คน

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 801 คนขึ้นไป

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ทำหน้าที่บริหาร ควบคุมดูแลการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการหรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

ครู หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร หรือผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน หรือผู้ที่ผู้บริหาร มอบหมายให้เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหาร ครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย และแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ทำให้ผู้บริหาร ครู และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ทราบถึงกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ด้านใดบ้างที่ทางโรงเรียนได้จัดน้อย และกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมด้านใดบ้างที่ทางโรงเรียน ได้จัดมาก ทั้งนี้เพื่อนำไปปรับปรุงในส่วนที่จัดส่งเสริมน้อยให้โรงเรียนจัดส่งเสริมมากขึ้น และกิจกรรมที่โรงเรียนจัดส่งเสริมมากอยู่แล้วก็ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ทราบว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ทางโรงเรียน ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง และต้องใช้ระยะเวลายาวนานเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมทาง จริยธรรมที่พึงประสงค์
4. ทราบบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมของโรงเรียน ประถมศึกษาอื่น ๆ อันจะทำให้ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของจริยธรรมในสังคมไทย
5. ช่วยกระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา รวมทั้งบุคคลอื่น หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม และร่วมกันจัด กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมเพื่อเยาวชนของชาติในอนาคต.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย